

Korkeat kustannukset deindustrialisoivat Suomea*

KARI ALHO

Ulkomaalaisomistukseen liitty monia mielenkiintoisia ja tärkeitä näkökulmia, joita Suomessa ei ole juuri tutkittu. Siksi onkin tervehdittävä ilolla Pertti *Haaparannan* ja Helvi *Kinnusen* SITRAn toimeksiannosta laatimaa monipuolista raporttia, joka julkaistiin viime syksynä. Ulkomaalaisomistukseen liitty mielenkiintoisia talousteorian kysymyksiä sekä juhlallisesti sanoen kansallisen teollisen strategian näkökulmia, jotka voivat olla Suomen osalta uhkaaviakin.

Tuotannontekijöiden liikkuvuuden vapautumisen on ajateltu johtavan ongelmiin pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa. Ns. hyvinvointivaltio on pahimmillaan johtanut siihen,

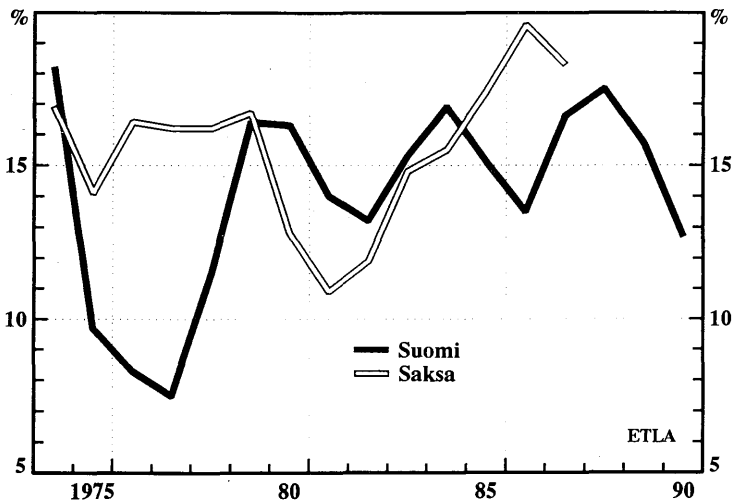
että tuotannontekijöiden saamat ns. ylijäämät (*rent*, puhtaat voitot) on suuressa määrin tai kokonaan konfiskoitu hyvinvoinnin uudelleenjaon myllyyn, mikä on heikentänyt taloudellisia kannustimia. Pohjoismaissa näin on tapahtunut lähinnä työtulojen ja tuloverotuksen osalta, mutta pääomatulojen verotus on pidetty suhteellisen kevyenä, jotta syntyisi riittäviä investointikiihokkeita.

Integraatio ja pääomaliikkeiden »lopullinen» vapautus eivät siksi aiheuttane suurta muutosta vallitsevaan tilanteeseen. Suorien sijoitusten liikkeet saattavat kuitenkin olla toisesta syystä jatkossa ongelmallisia Suomen osalta.

Kuviossa 1 on esitetty teollisuuden pääoman keskimääräinen tuottoaste Suomessa ja Saksassa. Tuottoasteet ovat olleet keskimäärin melko samanlaiset. Tosin ajoittain on esiin-

* Puheenvuoro Kansantaloudellisen Yhdistyksen kokouksessa 7. 2. 1991.

Kuvio 1. Pääoman tuottoaste teollisuudessa (nettotoimintaylijäämä suhteessa nettopääomakantaan).

Lähde: OECD

tynyt suuriakin poikkeamia. Tunnetusti viime aikoina kannattavuus on ollut Suomessa voimakkaassa laskussa.

Tämä ongelmallinen tekijä on kuitenkin vain osa investointiympäristöä lähivuosina. Investointikustannukset ovat kohonneet Suomessa huomattavasti korkeammiksi kuin kilpailijamaissa 1980-luvun loppupuolella. Investointien kalleuteenhan ovat useat yritysjohtajat kiinnittäneet huomiota julkisuudessa.

Sekä tavanomaisessa kilpailukykytarkastelussa että avoimien ja suljetun sektorin makrotarkastelussa välipanosten ja suljetun sektorin tuottamien investointihyödykkeiden suhteellinen hinta jää huomiotta. Sektorit kohtaavat vain kilpailijoina kulutuksessa ja työmarkkinoilla.

Erityisesti ulkomaisten investointien päästyä vauhtiin ne on kuitenkin otettava huomioon keskipitkän aikavälin investointiympäristöön vaikuttavina tekijöinä. Investointien kehitys riippuu tietysti olemassa olevan pääoman keskimääräisestä tuotosta, mutta erityisesti uuden pääoman eli pääoman marginaalisesta tuotosta.

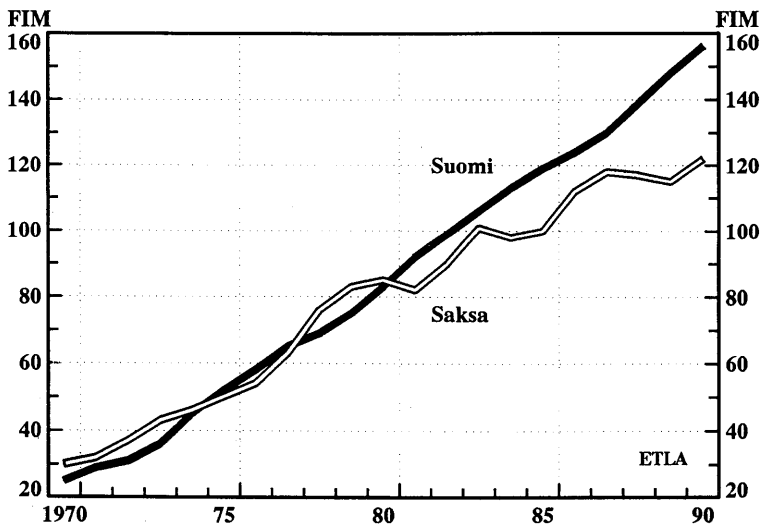
Kuviossa 2 on verrattu teollisuuden investointikustannusten kehitystä (Suomen mar-

koissa) sekä Suomessa että Saksassa. Lähtökohdiana on yritysinvestointien hintasuhte v. 1985, joka on laskettu OECD:n ostovoimapareiteetilaskelmien mukaan siten, että kone- ja laiteinvestointien sekä muiden rakennusinvestointien kuin asuntojen hintasuhteita (samassa valuutassa) on painotettu painoilla 0.8 ja 0.2. Tuloksen mukaan teollisuusinvestoinnit olivat vuonna 1985 Suomessa 20 % kalliimmat kuin Saksassa.

Suljetun sektorin hinnat ovat nousseet huomattavan nopeasti Suomessa. Syynä on ollut mm. vaihtosuhteen nousu ja avoimen ja suljetun sektorin palkkakehitysten keskinäinen riippuvuus. Tämä on heijastunut myös yritysten investointikustannuksissa, kuten *kuvio 2* osoittaa. Viime vuosina investoinnit ovat Suomessa kallistuneet niin paljon, että investointien tekeminen on nyt noin 40 % kalliimpaa Suomessa kuin EY:tä edustavassa Saksassa.

Investointien hinnan ohella on luonnollisesti otettava huomioon muut pääoman rajatuotovaatimukseen liittyvät tekijät kuten korko, poistot ja yritysverotus. Nämä tuskin riittävät kompensoimaan investointimenojen kalleutta Suomessa, vaan pikemminkin edelleen suurentavat eroa. Korkeat investointikustan-

Kuvio 2. Teollisuuden investointikustannukset Suomessa ja Saksassa Suomen markoissa ilmaistuna, Saksa v. 1985 = 100. (Ketjutuksessa käytetty yritysten kiinteiden investointien hintaindeksiä).

nukset alentuvat Suomessa jossain määrin — jopa suhteessa Saksaan — laman puristaessa kustannuksia alas. Mutta on epäselvää, kuinka pitkälle ja kuinka nopeasti tämä sopeutuminen toteutuu.

Kun yrityksille avautuu edullisempia investointikohteita ulkomailla, kotimaista tuotantoa ja pääomakantaa sopeutetaan alaspäin tai ne kasvavat hitaasti. Tästä huolimatta on mahdollista, että kansantalouden reaalitytulot kehittyvät paremmin kuin investoimalla kotimaahan. Vienti kehittyy heikosti, mutta tuonti kasvaa reaalitytulosten mukaisesti. Vientin heikon kehityksen kompensoivat (kasvat) voitot ulkomaisista sijoituksista, joten vaihtotase voi pysyä hallinnassa.

Tällainen kehitys voi olla tasapainoinen vain, jos siihen liittyy reaalitypalkan hidas nousu tai suoranainen lasku kotimaassa. Täysityöllisyys voidaan ylläpitää pienemmällä pääomakannalla vain, jos työvoima halpenee. Jos tätä ei haluta hyväksyä, on seurauksena kroonisesti paisuva työttömyys, joka pysähtyy vasta, kun kotimainen pääomakanta on riittävästi supistunut ja sen rajatuottavuus noussut.

Seurauksena on deindustrialisaatio kotimaassa. Mielenkiintoinen piirre tämänkaltaisessa prosessissa on se, että työntekijöiden tulisi muuttua kansainvälistyvien yritysten osakkeenomistajiksi, jotta he voisivat säilyttää

reaalitytulonsa ennallaan reaalitypalkan heikosta kehityksestä huolimatta.

Jos kuitenkin kotimaiset investointi- ja muut kustannukset alentuvat ulkomaiden tasolle, kehitys kääntyy takaisin reindustrialisaatioksi. Viesti keskipitkän aikavälin talouspolitiikalle on se, että investointikustannuksia on Suomessa alennettava.

Lähivuosina myös Suomessa nousee esiin ulkomaisten investointien yhteys Suomen integraatioratkaisuun. Tämä kysymyshän on Ruotsissa heilutellut taloutta ja talouspolitiikkaa, jopa ulkopoliittikkaa. Pääjohtaja Voutilaisen esityksessä Outokumpu Oy:n osalta tämä puoli kansainvälistymisestä ja integraatiosta asetettiin ankaraan taloudelliseen perspektiiviin: kansainvälistymisen strategia on globaalinen. Voidaanko tämä näkemys yleistää laajemmalle koskemaan kansainvälistyneitä yrityksiämme ja onko tässä suhteessa mahdollisesti eroa suomalaisten ja ruotsalaisten yritysten välillä?

Ulkomaisten investointien toinen puoli ovat Suomeen tehdyt ulkomaiset investoinnit ja ulkomaalaisomistus täällä. Olen samalla liberaalilla kannalla kuin pääjohtaja Voutilainen siinä, että Suomen ei pidä pelätä ulkomaisia investointeja vaan niihin voidaan suhtautua myönteisesti. Tie ETA-sopimukseen olkoon tältä osin selvä.